

RESSENYES

CASELLAS, Antònia (ed.) (2022)

J. K. Gibson-Graham: Hacia una economía postcapitalista o cómo retomar el control de lo cotidiano

Barcelona: Icaria, Espacios Críticos, 252 p.
ISBN 978-84-18826-62-7

«Què hi podem fer?» L'editora del llibre que presentem, Antònia Casellas, comença amb una pregunta enigmàtica i provocadora. L'enigma i la provocació es concreten en la qüestió següent: «per on podem començar davant la situació de crisi ambiental, social i econòmica en què ens trobem?», i ens fa aterrar de cop en la que és la preocupació de J. K. Gibson-Graham, dues geògrafes econòmiques feministes que, partint d'un nou marc de pensament, intenten donar resposta a la pregunta d'una manera nova i esperançadora. Davant la crisi multidimensional en la qual estem immersos (destrucció del medi, pobresa, racisme, desigualtats, violència social), el pensament crític analitza acuradament els problemes vinculats al model de desenvolupament i de creixement que tenim al nostre entorn. I davant la interrogació que ens apareix reiteradament, «i ara què?», el pensament de J. K. Gibson-Graham intenta donar-hi resposta rearticulant la mirada analítica. El que està clar és que no podem solucionar els problemes amb les eines del mateix model que els ha creat. I és per això que en aquest moment apareixen noves narratives apuntant a la necessitat de viure una transició, tant des del nord (el decreixement, el

postdesenvolupament) com des del sud (el bon viure, *ubuntu*, entre d'altres).

El llibre és el quinzè volum de la col·lecció «Espacios Críticos» de l'editorial Icaria, coordinada pels geògrafs Núria Benach i Abel Albet. Es tracta d'un recull d'obres molt interessant, perquè permet entendre el pensament dels autors i de les autores a partir d'una aproximació a la seva experiència vital i acadèmica. Aquest objectiu queda perfectament aconseguit per l'editora del llibre, Antònia Casellas, ja que mostra un gran coneixement de la vida i l'obra de les autores, transmet molt bé quines son les principals aportacions del seu pensament i aconsegueix traspasar-nos l'interès per seguir les passes de J. K. Gibson-Graham. La bona selecció de fotografies —una constant en totes les publicacions de la col·lecció— ens permet entrar de puntetes en moments íntims de les autores i veure com comparteixen estones agradables amb amistats i col·legues del món universitari.

Però, qui és J. K. Gibson-Graham? És una única autora, però són dues persones, dues geògrafes, Julia A. Graham i Katherine Gibson, que neixen amb nou anys de diferència a dos llocs diferents del món i que conflueixen a fer el doctorat a la Universitat de Clark. Aquestes dues dones

acaben escrivint amb un pseudònim empenyes per la seva trajectòria vital i intel·lectual. Del marxisme —comencen interessades a pensar com la desindustrialització i la deslocalització afecta els països capitalistes avançats— evolucionen a poc a poc cap al pensament feminista, passant per les tesis postestructuralistes. És a la meitat de la dècada de 1990 quan decideixen crear el pseudònim i, encara avui, després de la mort de Julie A. Graham, Katherine Gibson, sempre que publica sobre la temàtica que van treballar juntes durant tants anys, signa com a J. K. Graham-Gibson.

Al llibre hi ha un primer capítol on es presenta un breu recorregut per la història personal i acadèmica de les autores, amb la intenció de mostrar el procés de formació i l'evolució de les seves idees i aportacions, com també la correlació amb determinats esdeveniments i llocs. Inclou un quadre que mostra l'evolució intel·lectual de les autores juntament amb els fets, els llibres, els espais i les persones que han influït en el seu pensament.

El capítol següent recull l'entrevista que Casellas fa a Katharine Gibson a Bolseña (Itàlia) l'any 2019, en el marc d'una estada finançada pel Fons d'Investigació d'Economies Comunitàries Julie Graham. Durant uns quants dies, dotze acadèmics i acadèmiques d'arreu del món van poder gaudir d'un ambient excepcional per reflexionar sobre els seus treballs, i Casellas va aprofitar l'ocasió per aprofundir en el pensament complex i transdisciplinari de J. K. Gibson-Graham, un pensament que fa una aportació important a les teories geogràfiques, a la geografia econòmica i a la geografia feminista. Les preguntes formulades per Casellas mostren el coneixement que té de les autores, són encertades i permeten veure, entre d'altres aspectes, quins han estat els desafiaments i els avantatges, els reptes i les dificultats que han comportat el fet d'escriure plegades, així com l'evolució del seu pensament i la influència de la teoria feminista, postcolonial i *queer* en la seva obra.

El llibre segueix amb la traducció al castellà de tres publicacions de J. K. Gibson-Graham, representatives de les diferents etapes de la trajectòria científica de les autores i que en mostren les idees essencials. La primera traducció és la del primer capítol del llibre *The End of Capitalism (As We Knew It): A Feminist Critique of Political Economy*, de l'any 1996. En aquest text les autores parlen de la necessitat de descentralitzar el capitalisme a partir del que anomenen «política del llenguatge», i de la necessitat, també, de problematitzar-lo com un descriptor econòmic i social. Es *cross-apropien* (concepte que vol dir 'prendre teories, conceptes i metodologies d'una disciplina adaptant-los a unes altres') de la teoria *queer* i la porten a la teoria econòmica per seguir realitzant la desconstrucció del capitalisme fent una crítica al capitalocentrisme.

La realitat econòmica, però, és molt més rica i diversa de la que tenim interioritzada (tant a nivell de treball, de les empreses, de les transaccions, de les finances o de la propietat). J. K. Gibson-Graham planteja la necessitat de desenvolupar un nou vocabulari de l'economia que permeti visualitzar el treball no capitalista, que és molt ampli i que elles representen com la part submergida d'un gran iceberg. Tot això ho exposen a l'article publicat al *Singapore Journal of Tropical Geography* l'any 2005, on mostren la necessitat d'identificar la diversitat de pràctiques econòmiques, ensenyar-ne el que és diferent i assenyalar el que les narratives dominants en desestimen o n'amaguen. L'article se centra en la pràctica d'investigació-acció participativa que es du a terme en una comunitat de les Filipines, amb la col·laboració del govern local, interessada a explorar la possibilitat de promoure vies de desenvolupament alternatives que es basin més en les «capacitats» del municipi que no pas en les «deficiències» i les «necessitats» que mostra. El pla de treball acaba per construir el seu propi objecte, empodera la gent i arriba a crear una política del subjecte que ajuda

a pensar en les persones com a individus amb capacitat transformadora. En aquesta línia, asseguruen: «[L]’agenda del post-desenvolupament no és, tal com la veiem, antidesenvolupament [...]. El desafiament rau a imaginar i practicar el desenvolupament de manera diferent» (p. 116). «[H]em proposat una nova identitat —l’economia diversa. Al que generalment es pensa que és l’economia normal —les transaccions de mercat, el treball assalariat i l’empresa capitalista— se li uneixen totes les “altres” economies que sustenten la supervivència material i el benestar» (p. 131).

En el tercer article traduït, publicat a *Progress in Human Geography* l’any 2008, J. K. Gibson-Graham aborden la performativitat del subjecte acadèmic. De l’investigador en destaquen la importància de la resubjectivació, el que anomenen «la política del subjecte i de l’acció col·lectiva». Ens fan veure, doncs, que la recerca no és objectiva ni neutral, sinó que és performativa i genera realitat. Per tant, les preguntes que ens fem, els mètodes que emprem, les assumpcions que tenim es converteixen «en una obertura ètica; cada decisió porta a una profunda responsabilitat» (p. 176), i la teoria dèbil permet descobrir com es pot observar, interpretar i produir coneixement nou.

El capítol següent és un text inèdit original de Katherine Gibson titulat «Carta a Julie», redactat expressament per al llibre. És un escrit preciós, on la Katherine, l’amiga (més que no pas l’acadèmica), es comunica amb la Julie per explicar-li com la troba faltar (va morir l’abril de 2010) i posar-la al dia de totes les coses que han passat al món i que de ben segur que haurien comentat i debatut. Li parla de la pandèmia, dels incendis a Austràlia, del capitalisme racialitzat, de l’interès creixent per la «garantia de renda mínima vital», de l’èxit del primer congrés en línia organitzat per la CERN (Community Economics Research Network) i la xarxa d’investigadors interessats en les economies diverses, entre d’altres qüestions. És una carta que

dona pistes per entendre millor com era la seva relació i fins a quin punt connectaven personalment i intel·lectualment. En aquest sentit, en resulta especialment rellevant la frase «Mentre vàrem estar juntes, vàrem ser valentes» (p. 209).

L’últim capítol és un assaig crític i interpretatiu escrit per Casellas sobre l’obra i les principals aportacions científiques de J. K. Gibson-Graham. Aquest text és especialment interessant, perquè recull de manera clara i ben estructurada el pensament de J. K. Gibson-Graham per construir uns altres mons possibles: entendre *classe* com a procés, identificar el capitalocentrisme, utilitzar la *cross-apropiació* i la teoria dèbil com a eines metodològiques, practicar la investigació-acció com eina metodològica de recerca acadèmica i d’intervenció social, practicar la resubjectivització i l’ésser-en-comú (mai som una individualitat) i, finalment, llegir per a la diferència (aprendre a veure-la) i per a l’economia diversa.

Tractant-se d’una exploració detallada del treball de dues geògrafes econòmiques feministes, el llibre és especialment rellevant per a l’alumnat i per als acadèmics i les acadèmiques de l’àmbit de la geografia econòmica, del gènere i del pensament geogràfic. A més, en avançar el debat entorn d’una nova comprensió sobre el que és l’economia i el paper de les dones en el desenvolupament i la sostenibilitat de la vida, i en aportar una conceptualització i una metodologia innovadores, el llibre és interessant per un ampli ventall d’estudiants, investigadors i investigadores de l’àmbit de les ciències socials i de les humanitats interessats a explorar respostes esperançadores a la crisi multidimensional en la qual ens trobem.

Anna Ortiz Guitart

Universitat Autònoma de Barcelona
 Departament de Geografia
 anna.ortiz@uab.cat
<https://doi.org/10.5565/rev/dag.776>

